

Običaji v Plavškem Rovtu

Vsi običaji so več ali manj vezani na cerkvene praznike, saj so bili v naši vasi do leta 1945 in še nekaj časa po drugi svetovni vojni vsi vaščani kristjani - rimokatoliki. Vas, ki je takrat štela šestnajst hiš, pa je, kot še danes, spadala pod jeseniško faro.

Trdo delo je ljudi med seboj povezovalo, tako da so bili odnosi v glavnem prijateljski. Morebitni spori zaradi mej ali poti so se hitro pomirili.

Prebivalci vasi so bili kmetje, kajzarji in delavci, ki so sprva delali v rudnikih pri Savskih jamah in kasneje pri Kranjski industrijski družbi. Na začetku 20. stoletja je bila v vasi gostilna, v kateri so se vaščani zbirali ob nedeljskih popoldnevih.

V vasi so spoštovali vse cerkvene praznike. Delalo se je vse dni razen ob praznikih in nedeljah, ko nihče ni opravljal del na poljih in travnikih. Tedenska dela so končali že ob sobotah ob treh popoldan, ko se je začel »dela post«. Sploh starejši niso nikoli delali ob nedeljah, niti sušili sena, saj je veljal rek »Kdor ga je zmočil, ga bo še posušil«. Po običaju so molili pred jedjo in po njej.

Ob smrti so svojci ali sosedi poslali nekoga iz vasi, da je po vseh hišah sporočil, da imajo v vasi mrliča. Vaščani so pri umrlem dva večera »vahtali«. Ob tem so stregli s pijačo in jedačo, ki so jo vedno pomagale pripraviti sosede. Ob polnoči so molili za pokoj duše umrlega vaščana.

Svojce so pokopavali na jeseniškem pokopališču (kjer je danes park s kapelo). Po običaju so jih do Čufarja prepeljali z volom in kasneje s konjem, naprej do pokopališča pa nesli v sprevodu. Pokojnika ali pokojno so k pogrebu nosili sosedge. Po pogrebu je bila še pogrebščina.

Cerkveno leto se je začelo z adventom. Takrat so gospodinje očistile svoje hiše. V tednu pred svetim Miklavžem so po vasi hodili parkeljni in strašili otroke, še posebej poredne. Potem se je praznoval božič, novo leto in sveti trije kralji. Pred vsemi temi prazniki so blagoslavljali hiše in gospodarska poslopja z »žegnano« (blagoslovljeno) vodo in kadilom. Kadilo je bila posušena »baganca« od prejšnje cvetne nedelje. Žegnanje je spremljala tudi molitev. Po božiču so bili 28. decembra »nedolžni otroci« ali »tepežni dan«, ko so otroci s šibami hodili po vasi in vzklikali: »Šiba, šaba, kdor kaj da, gre v nebesa, kdor pa nič, pa v peklič!«

Pusta poganjajo pri Sv. Križu okoli leta 1930 (Kristina Razingar)

Ob pustu so fantje na pustno soboto vlekli ploho, če se od novega leta do pusta v vasi ni nihče poročil. Na dan vlečenja ploha se je zbrala vsa vas. Fantje so med navzočimi poiskali dekleta in jih tudi s silo privedli, saj so morala poljubiti ploho. Ploha je bila posekana smreka, ki jo je daroval eden od kmetov, vlekli pa jo je vol ali konj. Po pustnem torku je bila pepelnica. Od pepelnice do velike noči je bil post, čas, ko se niso poročali. Postni čas so spoštovali. Takrat se niso udeleževali nobenih zabav in prireditev.

Za cvetno nedeljo so imeli pri vsaki hiši vsaj eno »baganco« (cvetno butarico), ki so jo izdelali sami ali kak sosed. Otroci so »baganco« nesli k »žegnju« v jeseniško cerkev. Po blagoslovu so jo dali na sadno drevo z željo, da bi sadje bogato obrodilo. »Baganca« je bila ponavadi narejena iz vrbja in brinja. Gospodinje so njeno zelenje uporabile ob hudi uri, tako da so ga dale na ogenj, kar naj bi odgnalo neurje in točo.

Po običaju so veliko noč praznovali že od četrтка. V soboto zjutraj so vaški fantje v vse hiše »nesli ogenj«. Najprej so suho gobo prižgali pri ognju pred cerkvijo in jo vse od Jesenic do vasi vrteli, da ni nehala žareti. Gospodinja vsake hiše jih je nato sprejela in del žareče gobe dala na svoj ogenj. Preden so ogenj odnesli naprej, jih je še obdarila s pirhom ali dinarjem. V soboto popoldne je bilo »žeganje« prazničnih jedil (potice in kruha, pobarvanih jajc, hrena in šunke), ki ga je opravil župnik, navadno v kmečki

hiši. Od leta 1999 blagoslov opravi v novi kapelici. K »žegnu« so navadno nosile ženske, moški pa so ob tej priložnosti streljali z možnarji in karbidom.

Navada je bila, da so »žegnane« jedi jedli šele v nedeljo za »fruštek« (zajtrk), ko so se vrnili od vstajenske procesije. Takrat se je zbrala vsa družina, ki je pred jedjo najprej molila. Po jedi velikonočnih jedi so se še zahvalili bogu za vse darove in jedi. Popoldne so se »štrucali« s pirhi (igra s pobarvanimi jajci). Praznik je bil še velikonočni ponedeljek in prva nedelja po veliki noči, ki so jo imenovali mala velika noč ali bela nedelja.

Praznovali so tudi binkošti in že na predvečer praznika okna okrasili z zelenjem, da sveti duh ne bi šel mimo hiše.

Prav tako so praznovali sveto rešnje telo in kri. Takrat so se udeležili procesije ob jeseniški cerkvi in prosili za dobro letino in varstvo pred točo. Pred vsako hišo pa so natrosili cvetove travniških rož.

Na praznik Marijinega vnebovzeta (15. avgusta) niso delali na polju ali travniku. Naslednjega dne, na dan sv. Roka - priprošnjika za rane, pa je veliko vaščanov romalo k svetemu Roku.